

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยอุดรธานี

เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อการพัฒนา

ดร. อาชนัน เกาะไพบูลย์

เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

ถ่ายเอกสารแทนการใช้หนังสือ
คือการทำลายภูมิปัญญาสร้างสรรค์

เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

ดร.อาชนัน เกาะไพบูลย์

รองศาสตราจารย์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2561

อาชนัน เกาะไพบูลย์.

เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา.

1. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. 2. การค้าระหว่างประเทศ. 3. การเงินระหว่างประเทศ.

HF1359

ISBN 978-616-314-399-0

ISBN (E-BOOK) 978-616-314-565-9

ลิขสิทธิ์ของโครงการตำราคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนสิงหาคม 2561

จำนวน 500 เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เมษายน 2563

จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทางพระจันทร์: อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2223-9232

ศูนย์รังสิต: อาคารโดมบริหาร ชั้น 3 ห้อง 317 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12121

โทร. 0-2564-2859-60 โทรสาร 0-2564-2860

<http://www.thammasatpress.tu.ac.th>, e-mail: unipress@tu.ac.th

จัดจำหน่ายโดยบริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)

เลขที่ 1858/87-90 ถนนบางนา-ตราด แขวงบางนา

เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260

โทร. 0-2739-8000 โทรสาร 0-2751-5999

<http://www.se-ed.com>

พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ เอ เอ เซอร์วิส

นายอาทิตย์ พงษ์ภัทรวิทย์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ราคาเล่มละ 349.- บาท

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
คำนิยม	(13)
คำนำ	(19)
กิตติกรรมประกาศ	(21)
บทที่ 1 เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา	1
1.1 ทำไมต้องรู้เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ	1
1.2 เกี่ยวกับหนังสือ	5
บทที่ 2 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศและบทประยุกต์	9
2.1 บทนำ	9
2.2 ก่อนมีวิชาเศรษฐศาสตร์: ลัทธิพาณิชย์นิยม	11
2.3 แบบจำลองความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ	12
2.3.1 กรอบแนวคิดและประโยชน์จากการค้าขายระหว่างประเทศ	12
2.3.2 คนได้-คนเสียจากการค้าระหว่างประเทศ	15
2.3.3 บทบาทของทรัพยากรในการกำหนดรูปแบบทางการค้า	17
2.4 ภาครัฐและอิทธิพลต่อรูปแบบการค้าระหว่างประเทศ	23
2.4.1 ทฤษฎีการค้าใหม่: แบบจำลองการเลือกผู้ชนะ	24
2.4.2 ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบกับความสามารถในการแข่งขัน	29
2.4.3 ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแบบซ่อนเร้น	34
2.5 แนวคิดความหลากหลายของกิจการ	35
2.6 นโยบายธุรกิจ	40
2.7 บทสรุป	43
ภาคผนวก 2.1 Revealed Comparative Advantage Index (RCA)	44

	หน้า
บทที่ 3 นโยบายการค้าระหว่างประเทศ	47
3.1 บทนำ	47
3.2 นโยบายมาตรการภาษีศุลกากรต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม	48
3.3 มาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากร	54
3.3.1 โควตานำเข้า	54
3.3.2 การอุดหนุนการส่งออกและการทุ่มตลาด	57
3.3.3 มาตรการบังคับใช้ขึ้นส่วนภายในประเทศ	61
3.3.4 มาตรการอื่นๆ	63
3.4 การคุ้มครองกับการพัฒนาอุตสาหกรรม	65
3.5 นโยบายการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและความท้าทาย	69
3.6 บทสรุป	72
ภาคผนวก 3.1 ระดับความรุนแรงของมาตรการ LCR	73
ภาคผนวก 3.2 สูตรการคำนวณอัตราการค้าคุ้มครองที่แท้จริง	74
บทที่ 4 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ	77
4.1 บทนำ	77
4.2 ความหมายและประเภทของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ	78
4.3 กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของ FTA	79
4.4 กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดและผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศสมาชิก	84
4.5 งานศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลกระทบ FTA	89
4.5.1 งานศึกษาประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากประเทศลงนาม FTA (Ex ante)	89
4.5.2 งานศึกษาประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงจากการลงนาม FTA (Ex Post)	91
4.5.3 งานศึกษาการตัดสินใจใช้สิทธิพิเศษตามกรอบ FTA	92
4.6 ประเทศไทยกับ FTA	94
4.6.1 ภาพรวมของ FTA โลก	94
4.6.2 FTA ที่ประเทศไทยมีส่วนเกี่ยวข้อง	98
4.6.3 การใช้ประโยชน์จาก FTA ของไทยที่ผ่านมา	99
4.6.4 ความท้าทายใหม่ใน FTA	100

	หน้า
4.7 บทสรุป	105
ภาคผนวก 4.1 รายละเอียดว่าด้วยองค์การการค้าโลก	106
ภาคผนวก 4.2 ตัวอย่างความสลับซับซ้อนของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิด	107

บทที่ 5 บริษัทข้ามชาติกับการค้าระหว่างประเทศ 111

5.1 บทนำ	111
5.2 ทำไมบริษัทจึงออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ	112
5.3 ประโยชน์ที่บริษัทได้รับจากการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ	115
5.4 นัยต่อประเทศผู้รับทุน (host country effect)	118
5.5 FDI กับการค้าระหว่างประเทศ	125
5.6 ความท้าทายเชิงนโยบายของ FDI ในทรนศนะของประเทศกำลังพัฒนา	128
5.7 บทสรุป	132

บทที่ 6 Global Production Sharing (GPS) กับการค้าระหว่างประเทศ 133

6.1 บทนำ	133
6.2 คำจำกัดความและภาพรวมของ GPS	134
6.3 ปัจจัยกำหนดการตัดสินใจแบ่งแยกขั้นตอนการผลิต	136
6.4 การตัดสินใจแบ่งแยกขั้นตอนการผลิตภายใน-ระหว่างบริษัท และภายใน-ระหว่างประเทศ	143
6.5 ประเภทของเครือข่ายการผลิต	146
6.6 ข้อตกลง FTA กับ GPS	149
6.7 นัยของ GPS ต่อการค้าระหว่างประเทศ	155
6.8 บทสรุป	162

บทที่ 7 ดุลการชำระเงินและนโยบายเศรษฐกิจ 163

7.1 บทนำ	163
7.2 คำนิยามและองค์ประกอบของดุลการชำระเงิน	164
7.2.1 ดุลบัญชีเดินสะพัด (current account balance)	165
7.2.2 ดุลบัญชีทุนเคลื่อนย้าย (capital account)	166
7.3 ดุลการชำระเงินและทุนสำรองระหว่างประเทศ (international reserves)	169
7.4 ความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินและกลไกการปรับตัว	171

	หน้า
7.5 บทประยุกต์การวิเคราะห์ดุลการชำระเงิน.....	177
7.5.1 องค์ประกอบของความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน.....	177
7.5.2 การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดเป็นเรื่องที่ดีเสมอหรือไม่.....	179
7.5.3 นัยของดุลการค้าระดับทวิภาคีกับการทวีความสำคัญของ GPS.....	182
7.6 บทสรุป.....	183
ภาคผนวก 7.1 ดุลบัญชีเดินสะพัดกับช่องว่างระหว่างการออม-การลงทุน.....	184

บทที่ 8 อัตราแลกเปลี่ยนและนโยบายเศรษฐกิจ.....185

8.1 บทนำ.....	185
8.2 แนวคิดพื้นฐานของอัตราแลกเปลี่ยนและวิธีวัดดัชนี อัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นตัวเงิน.....	186
8.3 อุปสงค์และอุปทานในตลาดเงินตราต่างประเทศ.....	191
8.3.1 การซื้อ-ขายสินค้าและบริการ (ดุลบัญชีเดินสะพัด).....	191
8.3.2 การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงิน (ดุลบัญชีทุนเคลื่อนย้าย).....	196
8.4 ดุลยภาพในตลาดเงินตราต่างประเทศและการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน.....	199
8.5 อัตราแลกเปลี่ยนกับความสามารถในการแข่งขัน.....	202
8.5.1 การบรรจุ MLC และปรากฏการณ์ J-Curve.....	202
8.5.2 การลดค่าเงินและการส่งผ่านอัตราแลกเปลี่ยน.....	204
8.5.3 อัตราแลกเปลี่ยนกับการกำหนดราคาเพื่อส่งออก.....	205
8.6 บทสรุป.....	213
ภาคผนวก 8.1 ความมี-ไม่มีเสถียรภาพของตลาดเงินตราต่างประเทศ.....	214

บทที่ 9 ตลาดอนุพันธ์เงินตราต่างประเทศ

กับการประกันความเสี่ยงการผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน.....	221
9.1 บทนำ.....	221
9.2 กิจกรรมในตลาดเงินตราต่างประเทศและกลไกการทำงาน.....	223
9.2.1 กิจกรรมการซื้อขายในปัจจุบัน (spot contract).....	223
9.2.2 การซื้อขายตราสารอนุพันธ์ในตลาดเงินตราต่างประเทศ.....	223
9.2.2.1 สัญญาการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (forward contract).....	223

	หน้า
9.2.2.2 Currency Future	226
9.2.2.3 Currency Swap	226
9.2.2.4 การซื้อขายสิทธิ หรือ Option	227
9.3 ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนและการตัดสินใจ	
ประกันความเสี่ยง	232
9.3.1 ประเภทความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน	232
9.3.2 เมื่อไรผู้ประกอบการจึงจะซื้อประกันความเสี่ยง	235
9.4 ประสบการณ์ของไทย: ทำไมนักธุรกิจไม่นิยมประกันความเสี่ยง	241
9.5 บทสรุป	245
บทที่ 10 แบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคและบทประยุกต์	247
10.1 บทนำ	247
10.2 โครงสร้างพื้นฐานของแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาค	248
10.3 ดุลยภาพในระบบเศรษฐกิจ	252
10.3.1 ตลาดสินค้าและบริการ	252
10.3.2 ตลาดเงิน	254
10.3.3 ตลาดพันธบัตร	255
10.4 กลไกการปรับตัว	257
10.4.1 นโยบายการเงิน	259
10.4.2 นโยบายการคลัง	262
10.4.3 อัตราดอกเบี้ยตลาดโลก	266
10.5 บทสรุป	269
บรรณานุกรม	271
ดัชนี	300

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายจากแนวคิดความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน	33
ตารางที่ 3.1 ราคารถยนต์เปรียบเทียบของประเทศต่างๆ ในปี พ.ศ. 2557	53
ตารางที่ 3.2 มาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากรของประเทศอาเซียนในปี พ.ศ. 2558	64
ตารางที่ 3.3 อัตราภาษีศุลกากรเฉลี่ย (ตามอัตราชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง หรือ most-favored nation-MFN) ปีล่าสุดของประเทศในภูมิภาค	70
ตารางที่ 4.1 ประเด็นที่ครอบคลุมใน TPP, ASEAN+1 FTAs	101
ตารางที่ 6.1 การคำนวณต้นทุนรวมและต้นทุนเฉลี่ยเปรียบเทียบกัน ระหว่างการผลิตแบบแบ่งเป็น 1, 2 และ 3 ขั้นตอน	142
ตารางที่ 6.2 จุดเด่น/ประโยชน์-จุดด้อย/ต้นทุนของการแบ่งขั้นตอนแต่ละแบบ	144
ตารางที่ 8.1 อัตราแลกเปลี่ยนของไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 4-12 มกราคม พ.ศ. 2555	187
ตารางที่ 8.2 อัตราแลกเปลี่ยนไขว้ระหว่างเงินบาทกับเงินตราต่างประเทศ กับค่าเฉลี่ยแบบเลขคณิต (กรณีที่รายงาน 1,000 รูเปียต่อ 1 บาท)	187
ตารางที่ 8.3 อัตราแลกเปลี่ยนไขว้ (บาทต่อเงินตราต่างประเทศ 1 หน่วย) และค่าเฉลี่ยแบบเลขคณิต (กรณีที่ใช้หน่วยบาท/รูเปีย)	189
ตารางที่ 8.4 อัตราแลกเปลี่ยนไขว้ (บาทต่อเงินตราต่างประเทศ) กับค่าเฉลี่ยแบบเรขาคณิต (กรณีที่ใช้หน่วยบาท/1,000 รูเปีย)	190
ตารางที่ 8.5 อัตราแลกเปลี่ยนไขว้ (cross rate) บาทต่อเงินตราต่างประเทศ กับค่าเฉลี่ยแบบเรขาคณิต (กรณีที่ใช้หน่วยบาท/1 รูเปีย)	190
ตารางที่ 9.1 รายชื่อนิติบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ทำธุรกรรมซื้อ-ขายเงินตราต่างประเทศ ล่วงหน้า	230
ตารางที่ 9.2 เครื่องมือที่บริษัทสามารถใช้ในการป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน	233

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1	ดัชนีมูลค่าการค้า การลงทุนโดยตรงและค่าตอบแทนแรงงานระหว่างประเทศของโลก (ปี พ.ศ. 2513 = 100)	2
ภาพที่ 1.2	สัดส่วนการค้าขึ้นส่วนและส่วนประกอบต่อการค้าสินค้าอุตสาหกรรมของโลก ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2557	4
ภาพที่ 3.1	บทวิเคราะห์ดุลยภาพบางส่วนของการจัดเก็บภาษีศุลกากร	49
ภาพที่ 3.2	บทวิเคราะห์ดุลยภาพบางส่วนของการกำหนดโควตานำเข้า	55
ภาพที่ 3.3	การวิเคราะห์ดุลยภาพบางส่วนของการอุดหนุนการส่งออก	58
ภาพที่ 3.4	การวิเคราะห์ดุลยภาพบางส่วนของมาตรการบังคับใช้ขึ้นส่วนภายในประเทศ	61
ภาพที่ 4.1	การวิเคราะห์ดุลยภาพบางส่วนของการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี	81
ภาพที่ 6.1	การแบ่งแยกขั้นตอนการผลิตของไอโฟน	136
ภาพที่ 6.2	การตัดสินใจแบ่งแยกขั้นตอนการผลิตเกี่ยวกับการดำเนินการเองทั้งหมด	139
ภาพที่ 6.3	การตัดสินใจแบ่งแยกขั้นตอนการผลิตเป็น 2 ชั้นและ 3 ชั้น	141
ภาพที่ 6.4	การตัดสินใจแบ่งแยกขั้นตอนการผลิตภายใน-ระหว่างบริษัท และภายใน-ระหว่างประเทศ	145
ภาพที่ 6.5	ผลที่การทำ FTA มีต่อการเปลี่ยนแปลงต้นทุนการผลิต	150
ภาพที่ 6.6	โอกาสในการแบ่งขั้นตอนการผลิตไปยังประเทศ C	152
ภาพที่ 6.7	Smiling Curve	159
ภาพที่ 8.1	อัตราแลกเปลี่ยนตัวเงินและอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงระหว่างไทยกับเวียดนาม ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2552	194
ภาพที่ 8.2	สมมติฐาน J-Curve	203
ภาพที่ 8.3	ดุลการค้าและอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศปากีสถานระหว่างไตรมาสที่ 1 ของ ค.ศ. 1976-ไตรมาสที่ 4 ของ ค.ศ. 2008	203
ภาพที่ 9.1	ค่าใช้จ่ายในการแลกเงินจำนวน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในอัตราแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกัน	234
ภาพที่ 10.1	Impossible Trinity	258

คำนิยม

“เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา”

ตำราที่แตกต่างจากตำราแปล/เรียบเรียงในมหาวิทยาลัย

เมื่ออาจารย์อาชนัน ขอให้ผมช่วยให้ความเห็นต่อตำราที่อาจารย์เพ็ญเขียนเสร็จเรื่อง *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา* ผมไม่ลังเลใจที่จะตอบรับทันที ทั้งนี้ก็เพราะผมเคยอ่านหนังสือ และงานวิจัยเรื่องดังกล่าวหลายเรื่องของอาจารย์อาชนัน และแน่ใจว่าผมจะต้องได้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการวิจัยและการประยุกต์นำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศมาอธิบายปัญหาการพัฒนา (อุตสาหกรรม) ของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศไทย...แล้วผมก็ไม่ผิดหวัง

ตำราเล่มนี้ มีจุดเด่นและข้อแตกต่างจากตำราเศรษฐศาสตร์ภาษาไทยที่ใช้ในการเรียนการสอนกันในมหาวิทยาลัยไทย

อะไรคือจุดเด่นของตำราเล่มนี้

ในความเห็นของผมจุดเด่นที่สุดคือ หลังจากอธิบายทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศด้านต่างๆ แล้ว อาจารย์อาชนันก็นำผลงานวิจัยที่ทันสมัยที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศและการพัฒนาอุตสาหกรรมในเอเชียและในประเทศไทย มาอธิบายว่าผลวิจัยสอดคล้องหรือขัดแย้งกับทฤษฎีหรือไม่อย่างไร ผู้อ่านโดยเฉพาะนักศึกษา ก็จะเห็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีและประโยชน์ของเศรษฐศาสตร์ที่เป็นรูปธรรม หากตำรามีแต่คำอธิบายทางทฤษฎี หรือมีเฉพาะตัวอย่างของประเทศพัฒนาแล้ว นักศึกษาก็มักจะไม่มี ความมั่นใจว่าจะเรียนทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ไป เพื่อ “หาพระแสง” อะไร

ตำราของอาจารย์อาชนันจึงเป็นตำราที่สำคัญและหายากมากในมหาวิทยาลัยไทย เพราะนี่คือการนำงานวิจัย (ทั้งของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียง และของตัวอาจารย์อาชนันเอง) มาบรรจุในตำราที่ใช้สั่งสอนนักเรียนรุ่นหนุ่มสาว แทนการเรียนแบบลอยๆ จากทฤษฎีเพียงอย่างเดียว

ยิ่งกว่านั้น ผมเชื่อว่าตำราเล่มนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชอบในเรื่องนโยบายการค้าระหว่างประเทศ และการพัฒนาอุตสาหกรรม ตัวอย่างเช่น เมื่อค่าเงินบาทแข็งขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยควรโอนอ่อนผ่อนตามแรงกดดันจากกลุ่มผู้ส่งออกที่ต้องการให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าไปแทรกแซงค่าเงินบาทหรือไม่ เพราะเหตุใด อะไรเป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และบริษัทข้ามชาติเลือกที่ตั้งโรงงานในประเทศกำลังพัฒนาอย่างไร นโยบายของรัฐบาลไทยที่เน้น “การลด แลก แจก แถม (ภาษี)” จะได้ผลหรือไม่ ฯลฯ

จุดเด่นประการที่สองคือ การนำทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศมาอธิบายการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอธิบายปรากฏการณ์ Global Production Sharing ที่เป็นปรากฏการณ์การผลิตและการค้าแบบใหม่ที่เกิดในทศวรรษ 1990 การลงทุนโดยตรงในประเทศกำลังพัฒนาของบริษัทข้ามชาติ รวมทั้งเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจของข้อตกลงการค้าเสรี เป็นต้น นอกจากนี้อาจารย์ยังอธิบายและวิเคราะห์แนวคิดใหม่ๆ เรื่องบทบาทของอัตราแลกเปลี่ยนในการกำหนดราคาสินค้าอุตสาหกรรมของบริษัทในประเทศกำลังพัฒนาที่ยังไม่ค่อยเห็นในตำราต่างประเทศ

จุดเด่นประการสุดท้ายคือ การนำความรู้ด้านอัตราแลกเปลี่ยนและเครื่องมือทางการเงินสมัยใหม่มาอธิบายพฤติกรรมทางธุรกิจ ตัวอย่างสำคัญ 2 เรื่อง เรื่องแรกคือ ปัญหาการแข่งขันค่าของเงินบาทที่กระทบต่อความสามารถในการแข่งขันด้านราคาสินค้าของผู้ส่งออก เรื่องนี้มักเกิดเป็นแรงกดดันทางการเมืองทั้งจากกลุ่มผู้ส่งออกและกระทรวงการคลัง ที่ต้องการให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าแทรกแซงค่าเงินบาท เรื่องที่สองคือ การอธิบายเครื่องมือทางการเงินที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง (hedging) ที่เรียกว่าตราสารอนุพันธ์ในตลาดเงินตราต่างประเทศ ประเด็นที่น่าสนใจต่อภาคธุรกิจคือ ทำไมธุรกิจขนาดกลางและเล็กของไทย จึงไม่ค่อยชอบทำประกันความเสี่ยงที่เกิดจากการผันผวนของค่าเงินบาท

ตำราเล่มนี้แตกต่างจากตำราเศรษฐศาสตร์ภาษาไทยที่ใช้สอน (หรือบังคับให้นักศึกษาอ่าน) ในมหาวิทยาลัยไทยอย่างไร

ตำราเศรษฐศาสตร์ภาษาไทยส่วนใหญ่จะเป็นการแปล หรือเรียบเรียงจากตำราฝรั่ง ตัวอย่างในหนังสือส่วนใหญ่จึงเป็นตัวอย่างในต่างประเทศ ส่วนตำราของอาจารย์อาชนันไม่ใช้การเรียบเรียงหรือแปล แต่เขียนจากประสบการณ์ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างโชกโชน หรือแม้กระทั่งการสรุปแนวคิดทางทฤษฎีก็เขียนแบบสั้นๆ กระชับรัด สามารถเชื่อมโยงและเปรียบเทียบข้อแตกต่างของทฤษฎีต่างๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น คำอธิบายทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และทฤษฎีการค้าสมัยใหม่กับบทบาทของรัฐในบทที่ 2 เป็นต้น

นอกจากนั้นหนังสือเล่มนี้ก็มีกราฟจำนวนน้อยมาก ตำราเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่จะเต็มไปด้วยกราฟ หรือไม่มีสมการคณิตศาสตร์ยากๆ ส่วนสมการคณิตศาสตร์ที่มีอยู่ในตำราเล่มนี้ ก็เพราะจำเป็นต้องใช้ เพื่ออธิบายแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาค มิฉะนั้นนักศึกษาจะไม่เข้าใจกลไกการทำงานของระบบเศรษฐกิจ

แน่นอน ตำราเล่มนี้ยังมีจุดอ่อนบางประการ เช่น การใช้ภาษา หรือการตัดเนื้อหาด้านทฤษฎีการค้าบางอย่างออกไป เพื่อให้ตำราไม่ยาวเกินไป

ผมเชื่อว่าตำราเล่มนี้จะมีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย เพราะเป็นตำราทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์จากการวิจัยในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศไทย หากอาจารย์ผู้สอนเศรษฐศาสตร์ในเมืองไทยเขียนตำรา และสอนหนังสือแบบที่อาจารย์อาชนันทำ ก็จะเป็นการพัฒนา นักเศรษฐศาสตร์ไทยรุ่นใหม่ให้สามารถนำความรู้จากห้องเรียนไปใช้พัฒนาประเทศเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับคนไทยในอนาคต

ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร

นักวิชาการเกียรติคุณและอดีตประธานของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)

คำนิยม

เศรษฐกิจประเทศไทยเป็นเศรษฐกิจเปิดที่มีขนาดของการค้าและการลงทุนต่างประเทศอยู่ในสัดส่วนสูง การค้าและการลงทุนต่างประเทศจึงมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสวัสดิภาพของประชาชนชาวไทยกลุ่มต่างๆ มาก การเข้าใจถึงแนวคิดทฤษฎีและกลไกในส่วนต่างๆ ของเศรษฐกิจระหว่างประเทศจึงมีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของภาครัฐ

หนังสือ เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา ของ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชนัน เกาะไพบูลย์ เล่มนี้ เป็นตำราเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศที่มีความแตกต่างจากตำราเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเล่มอื่นๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในหลายลักษณะ กล่าวคือ มีเนื้อหาที่ครอบคลุมกว้างขวาง มีการเชื่อมโยงทฤษฎีและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเข้ากับปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรอบด้าน นอกจากจะอธิบายถึงทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศทั้งในเรื่องการค้า การลงทุน และการเงินแล้วยังมีการแสดงถึงผลการศึกษาเชิงประจักษ์อย่างรอบด้าน มีการอ้างอิงผลการศึกษาทางวิชาการทั้งของคนอื่นและของผู้เขียนเอง มีการสำรวจผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาโดยเชื่อมโยงกับปัญหาของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศไทยไว้อย่างน่าสนใจ

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เป็นสิ่งที่นักศึกษาที่สนใจเรื่องเศรษฐกิจระหว่างประเทศให้ความสนใจ เพราะมีการครอบคลุมถึงเรื่องสำคัญหลายด้านที่เกี่ยวข้องกันคือ การค้า การลงทุน และการเงินระหว่างประเทศ โดยมีการครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น บริษัทข้ามชาติมีการแบ่งงานการผลิตระหว่างประเทศในผลิตภัณฑ์และขั้นตอนต่างๆ อัตราแลกเปลี่ยนและตราสารอนุพันธ์เงินตราต่างประเทศ เป็นต้น ในบทสุดท้ายยังมีการกล่าวถึงแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคซึ่งเชื่อมโยงส่วนประกอบต่างๆ ที่เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจต่างประเทศเข้ากับการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาคด้วย

หนังสือ เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา ของ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชนัน เกาะไพบูลย์ เล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่ดี มีคุณค่าควรแก่การให้ความสนใจ เหมาะสำหรับนักศึกษาเศรษฐศาสตร์ ผู้บริหาร ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชนและผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง

ดร.สมศักดิ์ แท้มบุญเลิศชัย

คณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งชาติ

และอดีตาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนิยม

ผมเคยสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศมาเมื่อหลายปีที่แล้ว ยังจำได้ว่าไม่สามารถหาหนังสือวิชานี้ที่เป็นภาษาไทยดีๆ ให้นักศึกษาอ่านประกอบได้ยาก ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศที่ครอบคลุมเนื้อหาทางทฤษฎีและหลักคิดของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศได้ทั่วถึงครบถ้วน และง่ายต่อการเข้าใจ และยกตัวอย่างประกอบที่ใกล้เคียง หรือใช้ข้อมูลของประเทศไทยมาประกอบการอธิบายในบางประเด็นให้ผู้อ่านได้เห็นภาพชัดเจนขึ้น ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชนัน เกาะไพฑูริย์ ได้สรุปแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศไล่ตั้งแต่ยุคลัทธิพาณิชย์นิยมที่จักรวรรดินิยมต่างๆ ไล่ล่าอาณานิคม จนถึงแนวคิดสมัยใหม่ของความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในยุคที่มีการค้าเสรีมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดแนวคิดของการรวมตัวทางเศรษฐกิจทั้งทวิภาคีและพหุภาคีได้กระชับ เข้าใจง่ายในเชิงทฤษฎี และโดยเฉพาะในส่วนของความตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ที่มีความตกลงด้วย ทั้งแนวคิดวิธีของการคำนวณการคาดการณ์ผลกระทบและผลเกิดขึ้นจริง รวมทั้งข้อคำนึงสำคัญต่างๆ ในความตกลงนั้นๆ เช่น แหล่งกำเนิดสินค้า การลดภาษีศุลกากร รวมทั้งระบบมาตรฐาน ฯลฯ

นอกจากนี้ หนังสือ *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา* เล่มนี้ ยังจับประเด็นของสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาเชื่อมกับแนวคิดทฤษฎี โดยเฉพาะเรื่องการแบ่งปันการผลิตระหว่างประเทศ (Global Production Sharing) ที่เราจะเห็นว่าในปัจจุบันไม่มีประเทศไหนที่ผลิตสินค้าหรือชิ้นส่วนทุกชิ้นในประเทศตนเองและสามารถแข่งขันได้ ซึ่งเป็นที่มาของการจัดการห่วงโซ่อุปทานระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาดและประเภท และเชื่อมโยงกับการลงทุนต่างประเทศโดยตรงและความตกลงการค้าระหว่างประเทศอย่างไร และการให้ข้อคิดและแนวทางวิเคราะห์ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อประเทศเจ้าภาพนั้นมีอะไรที่ต้องคำนึง โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย ซึ่งนับวันการแข่งขันจะดึงนักลงทุนจากต่างประเทศมาลงทุนในประเทศตอนนี้มีการแข่งขันรุนแรงมาก มีการลดภาษีมากมาย รวมถึงการเสนอให้ผลตอบแทนอื่นๆ อีกจำนวนมาก แต่การที่จะให้ประเทศเจ้าภาพได้ประโยชน์จากการลงทุนเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับประเทศไทยในปัจจุบันมาก รวมทั้งการอธิบายกรอบดุลบัญชีชำระเงินระหว่างประเทศและนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจทั้งระบบที่น่าเสนออย่างเป็นระบบ จะทำให้นักศึกษาเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน ที่มีต่อตัวแปรเศรษฐกิจอื่นๆ ได้ง่าย และเครื่องมือทางการเงินอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นตลาดอัตราแลกเปลี่ยน ระบบ SWAP หรือการซื้อขายล่วงหน้าเงินตราต่างประเทศ และข้อคำนึง

รวมทั้งอุปสรรคต่อนักธุรกิจที่เข้ามาใช้เครื่องมือเหล่านี้ ได้มีการนำเสนอได้ครบเนื้อหาในแบบง่ายต่อความเข้าใจ

ผมเชื่อว่าหนังสือเล่มนี้ จะทำให้นักศึกษาเศรษฐศาสตร์หรือผู้สนใจในวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ได้มีทางเลือกในการหาตำราดีๆ สักเล่มมาอ่านและใช้ประโยชน์ได้ ต้องขอบคุณอาจารย์อาชนัน เกาะไฟบุญย์ ที่ตั้งใจเรียบเรียงและนำเสนอเนื้อหาของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศออกมาได้เป็นอย่างดีและเนื้อหาสาระครบถ้วน

ดร.สมชาย หาญหิรัญ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

คำนำ

ในปัจจุบัน สถานการณ์เศรษฐกิจและข่าวสารรอบตัวเกือบทั้งหมดเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ มุมหนึ่งของโลกสามารถส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอื่นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลกระทบดังกล่าวอาจส่งผลกระทบระยะยาวถึงขั้นเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในไทยส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานของโลกในผลิตภัณฑ์หลากหลายชนิด วิกฤตเศรษฐกิจถดถอย (Great Recession) ที่เริ่มจากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ก็ส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นอย่างมากมายมหาศาล รวมทั้งประเทศไทยด้วย เรื่องดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และแสดงให้เห็นว่าเราจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวให้กับผู้คนในวงกว้าง เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

เนื่องจากเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศค่อนข้างกว้าง โดยครอบคลุมทั้งประเด็นด้านการค้าและการเงินระหว่างประเทศ ทั้งแต่ละส่วนยังมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกมาก อย่างไรก็ตาม เนื้อหาเหล่านั้นมีนัยที่แตกต่างกันต่อเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย หรือประเทศอื่นในภูมิภาค เรื่องบางเรื่อง อาทิ การคุ้มครองอุตสาหกรรมผ่านมาตรการภาษีศุลกากร หรือการกำหนดสัดส่วนการนำเข้า เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยสำคัญนักในบริบทของประเทศพัฒนาแล้ว แต่กลับเป็นประเด็นสำคัญสำหรับประเทศกำลังพัฒนา ในขณะที่ประเด็นการใช้เงินสกุลเดียวกันอย่างเงินยูโรของสหภาพยุโรปนั้น อาจเป็นประเด็นสำคัญสำหรับประเทศพัฒนาแล้วที่ระดับการรวมกลุ่มก้าวหน้าอย่างมาก แต่อาจไม่ค่อยมีนัยทางนโยบายมากนักสำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่เพิ่งเริ่มรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุผลและแรงจูงใจดังกล่าว ผู้เขียนจึงเรียบเรียงหนังสือ *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา* ขึ้น โดยใช้บริบทของประเทศกำลังพัฒนาเป็นกรอบหลักในการจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาและคัดสรรบทประยุกต์ต่างๆ มาเสริมให้ผู้อ่านเข้าใจประเด็นต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมส่วนที่พร่องไปในหนังสือเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเล่มอื่นที่ตีพิมพ์มาก่อน โดยหนังสือเล่มนี้ผสมผสานทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศและนโยบายที่สำคัญต่อประเทศกำลังพัฒนาเข้ากับหลักฐานเชิงประจักษ์ของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคที่ดำรงต่างประเทศมีทะเลเลย เพื่อให้ผู้อ่านคนไทยสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีเข้ากับเหตุการณ์จริงได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้น

หนังสือเล่มนี้ยังพยายามจำกัดการใช้กราฟ สมการทางคณิตศาสตร์ และแบบจำลองต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านในวงกว้างเข้าถึงได้ ไม่ใช่จำกัดเฉพาะนักศึกษาวิชาเอกเศรษฐศาสตร์ หรือคนที่มีความรู้พื้นฐานทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาระดับหนึ่งแล้วเท่านั้น

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้อ่านที่สนใจเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ และช่วยให้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลกระทบต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม และสามารถติดตามพัฒนาการของเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้อย่างเท่าทัน

ดร.อาชนัน เกาะไพบูลย์